

Weronika Wrona-Wolny
Krystyna Duško

**POSTAWY DEKLAROWANE A RZECZYWISTE
WOBEK PALENIA TYTONIU
WŚRÓD STUDENTÓW AKADEMII WYCHOWANIA FIZYCZNEGO**

Wstęp

Palenie papierosów jest popularne we wszystkich grupach wiekowych, zawodowych i społecznych. Szczególnie niepokojące jest wczesne rozpoczynanie palenia. Nikotynizm jest zjawiskiem również rozpowszechnionym wśród młodzieży akademickiej.

Celem niniejszego opracowania było zbadanie i analiza zachowań zdrowotnych studentów Akademii Wychowania Fizycznego wobec problemów związanych z paleniem tytoniu.

Założeniem badań była próba odpowiedzi na następujące pytania:

- jaki był zakres i struktura palenia papierosów przez przyszłych nauczycieli wychowania fizycznego?
- jakie były okoliczności sprzyjające i czynniki przyczyniające się do palenia?
- czy były różnice między postawami deklarowanymi a rzeczywistymi respondentów względem palenia tytoniu?
- jaki był ich poziom wiedzy oraz opinie związane z omawianym zagadnieniem?

Material i metody badań

Badaniom została poddana losowo wybrana grupa 46 studentów IV roku Wydziału Wychowania Fizycznego, studiów stacjonarnych w roku akademickim 1996/97 krakowskiej Akademii Wychowania Fizycznego.

Podstawową metodą badawczą zastosowaną w pracy był sondaż diagnostyczny, oparty na dwóch rodzajach kwestionariuszy, dla palących i niepalących tytoń.

Metodą pomocniczą było badanie laboratoryjne moczu studentów w celu określenia stężenia rodanków, czyli substancji pochodzących z palenia papierosów.

Badania na oznaczenie stężenia rodanków w moczu oraz obliczenia z nimi związane zostały przeprowadzone przez specjalistę analityki lekarskiej z Laboratorium Analitycznego Zakładu Wychowania Zdrowotnego AWF w Krakowie.

Metoda została wykonana fotokolorymetrycznie na aparacie Specol.

Specyfika oznaczania stężenia rodanków w moczu. [4]

Do 0,5 ml moczu dodajemy poszczególne odczynniki. Stopień zabarwienia odczytujemy przy długości fali 450 nm.

Odczynniki:

- 5% roztwór kwasu trójchlorooctowego,
- roztwór azotanu żelazowego $\text{Fe}(\text{NO}_3)_2 \cdot (9\text{H}_2\text{O})$,
- standardowy roztwór 0,1 N rodanku potasowego,
- roboczy roztwór 0,0005 N rodanku potasowego,
- 4% roztwór siarczanu żelazowoamonowego.

Stężenie rodanków w moczu może przyjmować następujące wartości:

- u osób niepalących stężenie wynosi 0,05 – 0,60 mg%,
- u osób rzadko palących stężenie waha się 0,61 – 1,20 mg%,
- u nałogowych palaczy dochodzi 1,21 – 9,0 mg%.

Obliczenie stężenia jonu rodankowego:

$$w \text{ [mg\%]} = \frac{E_B}{E_w} * 0,029 * 3 \frac{100}{0,3} = \frac{E_B}{E_w} * 29$$

E_B — ekstynkcja próby badanej

E_w — ekstynkcja próby wzorcowej

Wyniki badań

Charakterystyka badanej grupy studentów:

Badaniami objęto 46 respondentów płci męskiej w wieku od 23 do 34 roku życia.

Większość badanych (74%) stanowiły osoby do 25 roku życia. W przedziale wiekowym od 26-30 było 17,4% studentów. Powyżej 30 roku życia w badaniach wzięło udział 8,6% mężczyzn. Wśród badanych najliczniejszą grupą byli kawalerowie (91,3%), a pozostali założyli już rodziny.

Stosunek młodzieży do palenia tytoniu na podstawie ich opinii:

Na podstawie opinii badanych stwierdzono 43,5% palących i 56,5% niepalących tytoń.

Inicjacja nikotynowa badanych:

Analizując wypowiedzi respondentów, okazało się, iż połowa badanych nigdy nie sięgała po papierosy. Sporadycznie wśród 2 osób miały miejsce przypadki inicjacji nikotynowej poniżej 10 roku życia. Pozostali studenci rozpoczęli palenie papierosów od 16 do 19 roku życia.

Motywy palenia papierosów przez studentów:

Głównymi motywami zapalenia papierosa przez badanych była ciekawość (70%) oraz wpływ towarzystwa (30%). Studenci kontynuowali palenie tytoniu ze względu na przyzwyczajenie (48%), dla przyjemności (24%), dla odreagowania na stresy oraz z braku motywacji do przzerwania nałogu (13%).

Częstotliwość i struktura palenia tytoniu przez respondentów na podstawie ich wypowiedzi:

Wśród palących (43%) 11 osób codziennie paliło tytoń. Liczba wypalanych papierosów wahała się w granicach od 5 do 20 sztuk dziennie. Respondenci najczęściej palili papierosy marki Marlboro. Sięgali też po marki takie, jak: Camel, R-1, Pall Mall i Jan III Sobieski.

Szkodliwość palenia tytoniu w opinii badanych:

Wszyscy studenci uważali, iż palenie papierosów jest szkodliwe dla zdrowia. Nikt nie przeczył tej kwestii, zarówno palący, jak i niepalący tytoń. Znamiennym jest fakt, że osoby palące chociaż zdawały sobie sprawę z negatywnego wpływu palenia na organizm, to jednak nadal paliły papierosy.

Związek między paleniem tytoniu a występowaniem choroby niedokrwiennej serca dostrzegало 45 osób. Natomiast 1 badany nie uzależniał palenia z powstawaniem tego schorzenia. Wśród studentów 44 było przekonanych, że na powstanie raka oskrzeli i płuc ma wpływ palenie tytoniu. O zależności tej nie wiedziało 2 respondentów. Zależność między paleniem tytoniu a zmianami w tętnicach kończyn dolnych (choroba Bürgera) dostrzegало 45 mężczyzn, a 1 wykazał się brakiem wiedzy dotyczącym tematu.

Ocena poziomu rodanków w moczu studentów

Z danych zawartych w tab. I wynika, że rodanki z jednej strony występowały w moczu w ilościach śladowych, z drugiej ich stężenie przyjmowało tak duże wartości, że nie pozostawiało to żadnych wątpliwości, czy badany był osobą palącą papierosa.

Tab. I. Stężenie rodanków w moczu palących i niepalących tytoni

Normy stężeń wyrażone w mg% określenie częstości palenia	Liczba studentów
0,05 – 0,60 niepalący	8
0,61 – 1,20 mało palący	24
1,21 – 9,0 nałogowi palacze	14
Razem	46

Stężenie rodanków w moczu u osób, które deklarowały się jako niepalące tytoni wahało się od 0,32 do 2,32 mg%. Zaskakującym jest fakt, iż wśród tych osób znaleźli się studenci, u których stwierdzono wyjątkowo wysoki wskaźnik stężenia rodanków, u 2 osób powyżej 2,20 mg%.

W okresie poprzedzającym badanie moczu respondenci nie spożywali migdałów ani owoców pestkowych (zawierających związki cyjanu). Znajdowali się jednak w zadymionych pomieszczeniach, co mogło mieć prawdopodobnie wpływ na powyższe stężenie rodanków w moczu.

Analizując wyniki 46 respondentów, określające stężenie rodanków w moczu, stwierdzono, że na 26 osób, które deklarowały się jako niepalące, 21 osób miało prawdopodobny kontakt z dymem tytoniowym. Podwyższone wartości stężenia rodanków (jak wspomniano wyżej) mogły być też wynikiem narażenia na bierne palenie. W grupie badanych studentów tylko u 5 stwierdzono taką ilość (0,05-

-0,60 mg%) rodanków w moczu, która mogłaby świadczyć o ich całkowitym niepaleniu papierosów.

Zagadnienie przedstawiające podział postaw deklarowanych a rzeczywistych studentów na podstawie określenia stężenia rodanków w moczu jako laboratoryjnego parametru diagnostycznego uwzględniono w tab. II.

Tab. II. Postawy deklarowane a rzeczywiste na podstawie określenia stężenia rodanków w moczu jako laboratoryjnego parametru diagnostycznego (dane wyrażone w liczbach bezwzględnych)

	Postawy deklarowane	Postawy rzeczywiste na podstawie oznaczania rodanków		
		Niepalący	Palący	
			Mało	Nałogowo
Niepalący tytoń	26	5	15	6
Palący tytoń	20	3	9	8
Razem	46	8	24	14

Dyskusja

Pomimo prawnego zakazu sprzedaży papierosów dzieciom i młodzieży oraz realizowania programów edukacyjnych, palenie tytoniu przez młodych ludzi jest nadal rozpowszechnione we wszystkich krajach [7].

Palenie tytoniu jest nałogiem często występującym również w Polsce. Pali ponad 12 milionów Polaków, w tym 70% mężczyzn i 30% kobiet. Systematycznie pali ponad 50% młodzieży szkolnej, w tym 47% chłopców i 53% dziewcząt [6].

Nasilający się nałóg wśród młodzieży, częściowo wynika z naturalnego dążenia do dorosłości i szybkiego naśladowania kulturowego wzorca „bycia samodzielnym i niezależnym”.

Może oznaczać także sposoby radzenia sobie z trudnościami i związaną z nimi redukcją napięć emocjonalnych [3]. Palenie papierosów jest popularne we wszystkich grupach zawodowych, społecznych i wiekowych.

Nasuwa się pytanie: dlaczego ludzie palą, i to zarówno dzieci, młodzież, jak też dorośli. Niemal każdy palacz pali papierosy dla uwolnienia się od objawów złego samopoczucia, różnych dolegliwości, konfliktów, rozładowania sytuacji stresowych, a czasem tylko dla samej przyjemności palenia. U młodych osób zaczynających palenie przeważa ciekawość, chęć naśladowania starszych oraz chęć zaimponowania kolegom. Wśród przyczyn determinujących zależności od

tytoniu najczęściej wymienia się trzy grupy czynników:

- środowiskowe (rodzina, szkoła, typ kultury, uznawane normy i wartości),
- osobowościowe (doświadczenia osobiste jednostki, struktura osobowości),
- sytuacyjne [3]

Powszechny obraz osoby palącej w życiu publicznym (palą nauczyciele, lekarze, sportowcy itp.), liberalne przestrzeganie przepisów prawnych, brak ochrony osób niepalących, w tym także dzieci i młodzieży, wydaje się wyjątkowo sprzyjać utrzymaniu tego nałogu [3].

Z najnowszych badań wynika, że wiek rozpoczęcia palenia tytoniu wciąż ulega obniżeniu i obecnie w Polsce przypada na 10-11 rok życia. Zdarzają się też przypadki wśród dzieci, które regularnie palą od 7-8 roku życia [5].

Badania własne wykazały, iż najwięcej studentów sięgało po papierosa po raz pierwszy w wieku 16-19 lat, co świadczy o dość późnej inicjacji nikotynowej w środowisku studenckim. Niepokojącym jest fakt, iż byli też badani, którzy inicjację nikotynową rozpoczęli poniżej 10 roku życia i nadal palili papierosy.

Z badań przeprowadzonych w 1994 roku wśród młodzieży gdańskich szkół ponadpodstawowych wynika, iż najczęściej pierwszy papieros był im podawany przez znajomych (59%) lub w rodzinie (28%). Duże znaczenie ma podtrzymywanie wzorca palenia papierosów przez starsze rodzeństwo [3].

W badanej grupie młodzieży ze szkół ponadpodstawowych w Krakowie, na pytanie im zadane „czy masz za sobą próby palenia tytoniu” twierdząco odpowiedziała ponad połowa ankietowanej młodzieży. Okolicznościami zapalenia pierwszego papierosa dla badanej młodzieży były wakacje (51,4%), prywatki (37,2%) oraz dom rodzinny (11,4%). Można wnioskować, iż decydujący wpływ na zapalenie pierwszego papierosa miało środowisko rówieśnicze [2].

Wyniki przeprowadzonych badań własnych wśród młodzieży studenckiej wykazały, iż dla ponad połowy badanych (70%) głównym motywem przyczyniającym się do sięgania po papierosy była ciekawość, a u pozostałych (30%) wpływ towarzystwa.

Badania własne pozwoliły również na określenie poziomu wiedzy w zakresie szkodliwości palenia papierosów. Wszyscy respondenci zdawali sobie sprawę ze szkodliwości palenia tytoniu, chociaż przejawiali niekorzystne zachowania zdrowotne.

W badaniach Cekiery [1] tylko 5% osób badanych nie potrafiło wymienić negatywnych skutków palenia. Zdecydowana większość, w tym i palący, wymieniała szkodliwe objawy nikotynizmu.

Postawy deklarowane u badanych wobec palenia tytoniu określono na podstawie metody sondażu diagnostycznego. Badanie laboratoryjne na obecność rodanków, wykonywane u studentów, umożliwiło przedstawienie postaw rzeczywistych względem palenia papierosów. Zaprezentowana w pracy metoda laboratoryjna [4] nie jest nowością i nie tworzy nowego kierunku dociekań, jednakże może być bez wątpienia cennym źródłem informacji oddającym poznanie zachowań zdrowotnych młodzieży w zakresie omawianego zagadnienia.

W dostępnej literaturze nie spotkano jednak opracowań, które by przedstawiały zagadnienia palenia tytoniu i oznaczania rodanków w moczu jako markerów u palących osób. Stąd w rozdziale tym nie ustosunkowano się do wyników innych autorów.

Badania laboratoryjne moczu na oznaczanie rodanków ukazały rozbieżność między postawami deklarowanymi a rzeczywistymi studentów wobec palenia tytoniu. Okazało się, że osoby deklarujące niepalenie prawdopodobnie były palącymi.

W wyniku analizy przeprowadzonych badań wśród nielicznej grupy studentów IV roku kierunku Wychowania Fizycznego AWF w Krakowie sprecyzowano następujące wnioski:

Palenie tytoniu jest zjawiskiem rozpowszechnionym wśród przyszłych nauczycieli wychowania fizycznego. Stan ten jest bardzo niepokojący, gdyż właśnie ta grupa społeczno-zawodowa powinna stanowić wzorzec osobowy dla swoich wychowanków.

Nalóg palenia tytoniu wśród studentów został potwierdzony przez wypowiedzi, uzyskując w ten sposób ich postawy deklarowane, a także poprzez wyniki badań laboratoryjnych, otrzymując obraz postaw rzeczywistych. U osób deklarujących się jako niepalące, stwierdzono wysokie stężenie rodanków w moczu, co nasuwa przypuszczenie zaliczenia ich do grupy palaczy. Wyniki badań moczu na obecność rodanków ukazały rozbieżności między postawami deklarowanymi a rzeczywistymi wobec palenia tytoniu.

Do pierwszego kontaktu z papierosem badanej młodzieży dochodziło najczęściej w okresie kontynuowania nauki w szkołach ponadpodstawowych. Motywami najczęściej skłaniającymi młodzież do zapalenia pierwszego papierosa była ciekawość oraz wpływ towarzystwa. Dalej utrzymujące się palenie tytoniu przez badanych było spowodowane głównie ich przyzwyczajeniem. Poziom wiedzy w zakresie szkodliwości palenia przez respondentów był zadowalający ale nieadekwatny do ich negatywnych zachowań, jakim było palenie tytoniu.

Badania niniejszego opracowania, przeprowadzone na niewielkiej grupie studentów, zawężają możliwość sformułowania wniosków o charakterze ogólnym. Niemniej jednak zebrane informacje pozwoliły na wysunięcie kilku wniosków odnoszących się do badanej młodzieży.

Bibliografia

1. Cekiera C., (1994) *Ryzyko uzależnień*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin.
2. Cisek M., (1995) *Uwarunkowania stylu życia młodzieży licealnej*, [w] *Pielęgniarstwo a zdrowie społeczeństwa. Nowe perspektywy. Materiały Jubileuszowej Konferencji Naukowej Wydziału Pielęgniarskiego w Krakowie*, Uniwersytet Jagielloński – Collegium Medicum, Wydział Pielęgniarski, Kraków.
3. Dubowik E., (1994) *Opinie uczniów o stosowaniu środków uzależniających*, [w] Maroszek K. (red.) *Zjawiska patologii społecznej w sporcie. Materiały z Konferencji zorganizowanej w dniach 6-7 czerwca 1994 roku w AWF w Gdańsku*, AWF, Gdańsk.
4. Kokot F., (1969) *Metody badań laboratoryjnych stosowanych w klinice*. PZWL, Warszawa.
5. Moczydłowski S., (1995) *Papieros i alkohol w życiu młodzieży*, *Problemy Alkoholizmu* 6; I – III
6. Niewiadomska J., (1995) *Typologia palaczy tytoniu*, *Trzeźwymi Bądźcie* 4; 6-11.
7. Woynarowska B., (red.) (1996) *Zdrowie młodzieży szkolnej w Polsce i innych krajach. Raport z badań przeprowadzonych w 1994 roku*, Instytut Matki i Dziecka. Zakład Pediatrii Społecznej i Medycyny Szkolnej, Warszawa

SUMMARY

Weronika Wrona-Wolny
Krystyna Duško

DEKLARED VERSUS ACTUAL ATTITUDES WITH RESPECT TO SMOKING AMONG THE STUDENTS OF THE ACADEMY OF PHYSICAL EDUCATION

The purpose of the research was an attempt to provide answers to the following questions: what was the extent and structure of smoking, what were the favourable circumstances and factors which incited students to smoke, what was the difference between the declared and the actual attitudes of the respondents with respect to smo-

king, what was the degree of their awareness and what were their opinions with respect to the matter in point.

The research included 46 persons selected at random among the students of the 4th year, regular course, profile: teaching, of the Academy of Physical Education in Krakow. It was started in January 1996 and continued until the end of February 1997.

The essential methodology applied in the investigation was a diagnostic survey. The support technique consisted in carrying out laboratory analyses of the urine of the examined students, in order to determine the concentration of rhodanates, i.e. substances being the result of smoking.

The results of the research showed that smoking is common practice among the students of the Academy in question.